

*Шикоряк Микола Миколайович,
старший слідчий слідчого відділення Личаківського відділу
поліції ГУ НП Львівській області здобувач кафедри
криміналістичних експертиз навчально-наукового
інституту №2 Національної академії внутрішніх справ*

ОСОБЛИВОСТІ ПРАВОВОГО СТАТУСУ ІНОЗЕМЦЯ У КРИМІНАЛЬНОМУ ПРОВАДЖЕННІ

Особливості кримінального провадження за злочинами, учиненими іноземцями або за їх участю, науковці й практичні працівники пов'язують, насамперед, з окремими властивостями особи іноземця як специфічного учасника кримінального процесу.

У міжнародному праві під поняттям «іноземець» розуміють осіб, які хоча і проживають на території певної країни, але не є її громадянами і мають громадянство іншої держави або не мають такого взагалі. Отже, термін «іноземець» в міжнародному праві вживається в широкому розумінні.

Конституція України оперує поняттям «іноземці» та «особи без громадянства», але при цьому не дає їх визначення.

Згідно зі ст. 1 Закону України «Про правовий статус іноземців та осіб без громадянства» під поняттям «іноземець» розуміють особу, яка не перебуває в громадянстві України і є громадянином (підданим) іншої держави або держав.

Аналогічне визначення наведене й у ст. 1 Закону України «Про громадянство України».

Незважаючи на те, що відповідно до ст. 3 КПК України провадження у справах про злочини іноземців здійснюється згідно з КПК України, правовий статус іноземців (підозрюваних, обвинувачених, свідків, потерпілих) під час розслідування регулюється й іншими нормативними актами. Наприклад, право на зустріч іноземця з дипломатичним представником своєї держави не визначено чинним КПК, але впливає з міжнародних зобов'язань України. Порядок прибуття і перебування іноземців на території України, продовження термінів перебування відносяться до міграційного законодавства. Наявність в іноземця певних прав і обов'язків (особливості правового статусу), що визначені не лише КПК України, зобов'язує слідчого враховувати ці обставини під час розслідування. Тому питання впливу правового статусу іноземців на процес розслідування потребують більш детального дослідження, оскільки такі обставини мають важливе криміналістичне значення.

До особливостей кримінального процесуального статусу іноземців в Україні, що впливають на кримінальне провадження належать:

особливості процедури кримінального провадження, що пов'язані з участю іноземців (ст.ст. 3, 19, 31, 45, 69, 161, 182 КПК України);

положення КК України щодо особливостей його дії відносно іноземців (ст.ст. 6, 8 КК України);

положення інших нормативно-правових актів України, що стосуються особливостей статусу іноземців;

положення міжнародних договорів.

Особливості спеціального правового статусу іноземців, що впливають на кримінальне провадження, пов'язують з наявністю в іноземців певних імунітетів від кримінальної юрисдикції України.

Відповідно до ч. 1 ст. 6 КК України, особи, що вчинили злочин на території України, підлягають кримінальній відповідальності за КК України, незалежно від того чи є вони громадянами України, іноземними громадянами або особами без громадянства. Однак у частині четвертій статті визначено, що «питання про кримінальну відповідальність дипломатичних представників іноземних держав та інших громадян, які за законами України і міжнародними договорами, згода на обов'язковість яких надана Верховною Радою України, не є підсудні у кримінальних справах судам України, в разі вчинення ними злочину на території України вирішується дипломатичним шляхом». Проте ні КК, ні КПК України не містять норм, що визначають яким саме дипломатичним шляхом вирішується це питання, хто повинен його вирішувати і в який термін, як діяти слідчому за умови наявності у винної особи імунітету від кримінальної юрисдикції України. В КПК приписів з цих питань не існує, до того ж доречним буде зазначити, що іноземці можуть бути наділені різними видами імунітету від кримінальної юрисдикції України, що у свою чергу потребує проведення додаткових заходів щодо перевірки імунітету іноземця.

Належність іноземців до осіб, які користуються привілеями та імунітетами, водночас з документами, що засвідчують особу іноземця, посвідчується документами, що видаються МЗС України, окрім випадків, визначених в Положенні про дипломатичні представництва та консульські установи іноземних держав в Україні. Документом (дозволом), що підтверджує належність іноземців до

осіб, які користуються привілеями та імунітетами, є акредитаційні картки серій «Д», «К», «С», «А».

З урахуванням правового статусу іноземця і заходів, що передбачені планом розслідування, слідчий здійснює підготовку до проведення конкретних процесуальних дій. Для реалізації запланованого він повинен направити запит до МЗС України. Метою такого запиту може бути вирішення завдань щодо:

перевірки, чи перебуває на дипломатичному, консульському обліку певний іноземець, якщо так, то на якому саме, які саме привілеї й імунітети розповсюджуються на цю особу, на підставі яких правових актів;

звернення з проханням до відповідної установи іноземної держави або організації в інтересах правоохоронного органу щодо підтвердження повноважень цієї особи і наявності в неї імунітету, а також отримання необхідної згоди на проведення слідчих (розшукових) дій відносно іноземця.

Отже, своєчасне і повне встановлення особливостей правового статусу іноземця дозволить слідчому визначитися з тим, які саме норми права (кримінального, кримінального процесуального, міжнародного) повинні застосовуватися в процесі роботи. Це унеможливить порушення його прав під час розслідування, а також сприятиме належній організації роботи у кримінальному провадженні, оптимальному проведенню окремих слідчих (розшукових) дій з іноземцем.